

บทที่ ๑

บทนำ

ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของภาคเหนือในคำที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมและวรรณกรรม
อาณาจักรภาคเหนือ ภาคเหนือ ในที่นี้หมายถึงจังหวัดต่าง ๆ ในภาค ๕ ซึ่งมีอยู่
๗ จังหวัด คือ

๑. จังหวัดเชียงใหม่	๒. จังหวัดลำพูน
๓. จังหวัดลำปาง	๔. จังหวัดเชียงราย
๕. จังหวัดแพร่	๖. จังหวัดน่าน
๗. จังหวัดแม่ฮ่องสอน	

ทั้ง ๗ จังหวัดนี้เป็นส่วนเหนือของประเทศไทย ต่อจากจังหวัดตาก จังหวัด
สุโขทัย และจังหวัดอุตรดิตถ์ขึ้นไป อาณาเขตของภาคเหนือ ทางทิศตะวันตกและทิศ
เหนือจรดเขตของสหภาพพม่า ทิศตะวันออกจรดเขตประเทศลาว ทิศใต้จรดเขตจังหวัด
ตาก สุโขทัย และอุตรดิตถ์ ดินแดนภาคเหนือในสมัยก่อนเรียกว่า อาณาจักรลานนา
ไทย ทั้ง ๆ ที่ภาคเหนือมีถึง ๗ จังหวัด แต่ก็ปรากฏว่าวรรณกรรมส่วนมากมีข้อเกิด
และได้รับการรวบรวมที่จังหวัดเชียงใหม่ และกวีที่มีชื่อเสียง เช่น พญาพรหมโวหาร
แม้จะเกิดที่ลำปางแต่ก็เคยมาอยู่ที่เชียงใหม่ เป็นกวีมีชื่อในวังนครลำปาง แพร่ และ
นครเชียงใหม่ รวมทั้งวรรณกรรมทางศาสนาส่วนมากก็มีผู้รวบรวมไว้ที่จังหวัดเชียง
ใหม่

ตำนานและประวัติศาสตร์ แคว้นลานนาไทยในสมัยโบราณมีความเจริญรุ่งเรืองมาก
นครเชียงใหม่เป็นเมืองเก่าแก่มาแต่โบราณ เคยเป็นเมืองมาก่อนแล้วตั้งแต่สมัย
พระเจ้าอนิรุทธ แห่งเมืองพุกามมามีอำนาจอยู่ในดินแดนแถบนั้นและเรียกชื่อเมืองว่า
เมืองระมิง แต่ต่อมาเมืองนันทบุรี พระเจ้าเม็งรายซึ่งสืบเชื้อสายมาจากพระเจ้า
ลาวจิงกราช ปฐมกษัตริย์ผู้สร้างเมืองหริภุญไชยเงินยาง (เชียงใหม่) เป็นราชธานี
ของอาณาจักรเงินยางของพระองค์ เมื่อ พ.ศ. ๑๑๘๑ พระเจ้าเม็งราย สร้าง
นครเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๑๘๓๔ ในการสร้างเมืองเชียงใหม่นี้ตามตำนานว่า
พระเจ้าเม็งรายต้องทำสงครามแย่งราชอาณาจักรเพื่อรวมไทยภาคเหนือให้เป็น
อาณาจักรเดียวกัน ใน พ.ศ. ๑๘๖๔ พระเจ้าเม็งรายทรงได้อาณาจักรหริภุญไชย
จากพระยาธิบยา และทรงครองเมืองหริภุญไชยได้ ๒ ปี ก็มอบให้อาษาปมาบดี
คนสนิทครองเมืองแทน ส่วนพระองค์ก็สร้างเมืองใหม่ อยู่ทางทิศอีสานของเมือง

ลำพูน อยู่ได้ ๓ ปี เห็นว่าตำบลนั้นเป็นที่ลุ่ม จึงย้ายมาสร้างเมืองอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ
 มิงค (แม่น้ำปิง) เมื่อ พ.ศ. ๑๘๖๘ เรียกว่า "เวียงกุมกาม" เมืองนี้อยู่ในท้องที่
 ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ดั้งเดิมเจดีย์เหลี่ยม หรือวัดกกคำ และ
 วัดช้างศึก หรือวัดกาคโถม ที่พระเจ้าเม็งราย ทรงสร้างไว้บนอุทยานทิวสน
 พระเจ้าเม็งรายครองเมืองกุมกามอยู่จนถึง พ.ศ. ๑๘๗๔ ต่อมาก็ได้สร้างเมืองใหม่
 อีก ในปีมะโรง จุลศักราช ๖๕๔ จัตวาศก พ.ศ. ๑๘๗๕ เตรียมที่จะสร้างเมือง
 เชียงใหม่ ทรงชวนพระสหายทั้งสอง คือ พระยาจำเมือง เจ้าเมืองพะเยา และ
 พอขุนรามคำแหง เจ้าเมืองสุโขทัย ซึ่งทรงมีสัมพันธไมตรีกันอย่างใกล้ชิดสนิทสนมยิ่ง
 มาช่วยวางแผนเมือง เลือกลำเลที่จะสร้างพระราชนิเวศน์ การสร้างเมืองเชียงใหม่
 ใช้เวลาทั้งหมด ๔ เดือน เมื่อเสร็จแล้วก็ขนานนามเมืองใหม่ว่า เมืองนพบุรีศรี
 นครพิงค์ เชียงใหม่ การสร้างเมืองนี้ตามประวัติว่า พระเจ้าเม็งรายทรงสร้างเป็น
 สองระยะ สร้างในครั้งนั้นแล้ว ในจุลศักราช ๖๕๘ พ.ศ. ๑๘๗๙ ทรงสร้างอีกระยะหนึ่ง

พระเจ้าเม็งราย ครองเมืองเชียงใหม่ต่อมาจนกระทั่ง พ.ศ. ๑๘๖๐ ทรง
 มีพระชนมายุได้ ๘๐ พรรษา วันหนึ่งพระองค์เสด็จประพาสตลาดกลางเวียง เกิด
 อสุภีบาตตกตองพระองค์ สวรรคตในท่ามกลางเมืองนั้น ดังปรากฏในพงศาวดารโยนก
 ว่า "อยู่จำเนียรกาลศักราช ๖๗๙ ปีมะเส็ง นพศก เจ้าพระยาเม็งราย มีพระชนมายุ
 ได้ ๘๐ ปี อยู่มาวันหนึ่งเสด็จไปประพาสตลาดกลางเมือง อสุภีบาตตกตองเจ้าพระยา
 เม็งรายทิวศค ในท่ามกลางเมืองนั้น อยู่ในราชสมบัติได้ ๖๐ พรรษา เป็นลำดับที่
 ๒๕ นับแต่ลาวจังกราชเป็นต้นมา"^๑

กษัตริย์เชื้อสายของพระองค์ได้ครองเมืองเชียงใหม่ต่อมาอีกหลายพระองค์
 แต่ละองค์ก็ย้ายราชธานีไปตั้งอยู่ที่เมืองเชียงแสน และเชียงราย ดังปรากฏพระนาม
 ดังนี้

^๑ ประชาธิกรจักร พระยา ผู้แปลและเรียบเรียง พงศาวดารโยนก (พระนคร
 โรงพิมพ์กองสहुโทษ ๒๔๕๐) หน้า ๒๘๐

ราชวงศ์เมืองราย

๑. พระเจ้าเมืองราย	พ.ศ. ๑๘๐๑ - ๑๘๖๐
๒. พระเจ้าชัยสงคราม	พ.ศ. ๑๘๖๐ - ๑๘๗๐
๓. พระเจ้าแสนภู	พ.ศ. ๑๘๗๐ - ๑๘๗๓
๔. พระเจ้าคำฟู	พ.ศ. ๑๘๗๓ - ๑๘๘๘
๕. พระเจ้าผายู	พ.ศ. ๑๘๘๘ - ๑๘๙๐
๖. พระเจ้ากอนา	พ.ศ. ๑๘๙๐ - ๑๘๙๑
๗. พระเจ้าแสนเมืองมา	พ.ศ. ๑๘๙๑ - ๑๘๙๔
๘. พระเจ้าสามฝั่งแกน	พ.ศ. ๑๘๙๔ - ๑๘๘๕
๙. พระเจ้าคิโลกราช	พ.ศ. ๑๘๘๕ - ๒๐๓๐
๑๐. พระเจ้ายอคเชียงราย	พ.ศ. ๒๐๓๐ - ๒๐๓๘
๑๑. พระเมืองแก้ว หรือพระเจ้าปดุงนักคาวีราช	พ.ศ. ๒๐๓๘ - ๒๐๖๘
๑๒. พระเมืองเกษเกล้า	พ.ศ. ๒๐๖๘ - ๒๐๘๑
๑๓. เจ้าชายคำหรือเจ้าทรายคำ	พ.ศ. ๒๐๘๑ - ๒๐๘๖
๑๔. พระไชยเชษฐาธิราช	พ.ศ. ๒๐๘๖ - ๒๐๙๑
๑๕. พระเจ้าเมกุฏิสุทธิวงศ์	พ.ศ. ๒๐๙๔ - ๒๑๐๑

ในรัชกาลนี้เสียเอกราชแก่พระเจ้ายอเรนอง จนใน พ.ศ. ๒๓๑๗
เจ้ากาวิละ ก่อสรภาพเชียงใหม่เป็นอิสระได้ และใน พ.ศ. ๒๓๓๙ พระเจ้ากาวิละ
จึงได้เข้ามาตั้งเมืองเชียงใหม่อีกครั้งหนึ่ง

เชื้อพระวงศ์พระเจ้ากาวิละที่ครองเมืองเชียงใหม่

๑. พระเจ้าบรมราชาธิบดี (กาวิละ)	พ.ศ. ๒๓๒๔ - ๒๓๕๘
๒. เจ้าหลวงช้างเผือกธรรมลังกา	พ.ศ. ๒๓๕๘ - ๒๓๖๔
๓. เจ้าหลวงเศรษฐี (คำฝั้น)	พ.ศ. ๒๓๖๔ - ๒๓๖๘
๔. เจ้าหลวงแสนดินเย็นพุทธวงศ์	พ.ศ. ๒๓๖๘ - ๒๓๘๙
๕. พระเจ้ามโหตรประเทศ	พ.ศ. ๒๓๙๐ - ๒๓๙๓
๖. เจ้าอุปราชอินทวิชยานนท์เมืองจันท	พ.ศ. ๒๔๑๖
๗. พระเจ้าอินทวิชยานนท์	พ.ศ. ๒๔๑๖ - ๒๔๔๐

๘. เจ้าอินทวโรรส

พ.ศ. ๒๔๔๐ - ๒๔๕๒

๙. เจ้าแก้วนวรรฐ

พ.ศ. ๒๔๕๒ - ๓ มิถุนายน ๒๔๙๒

ต่อจากนั้น ทางราชการได้มีประกาศยุบเลิกเจ้านครองนคร เจ้าแก้วนวรรฐ จึงนับว่าเป็นผู้ครองนครองค์สุดท้าย

วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม ภาคเหนือของไทยหรือดินแดนที่เรียกว่า ลานนา ไทโยนั้นมีความเจริญรุ่งเรืองในค่านววัฒนธรรมมาแต่โบราณ ในเมืองและตามหมู่บ้านต่าง ๆ มีวัดมากมาย จึงทำให้ชาวเมืองมีใจบุญสุนทรทานเป็นส่วนมาก มีชนประเพณีอันดี เช่น ประเพณีตรุษสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง มีการฟ้อนรำ เป็นศิลปะที่สวยงาม ศิลปะในค่านการช่างฝีมือก็มีชื่อ เช่น การทำเครื่องเงิน และเครื่องเงิน ในค่านสถาปัตยกรรม ก็มีโบสถ์วิหารตลอดจนสถูปเจดีย์และพระพุทธรูป เกาแก้วที่สร้างโคสวยงาม ศิลปะในการก่อสร้างนี้ ทางภาคเหนือรับมาจากทั้งไทยภาคกลางและประเทศพม่า ซึ่งอยู่ใกล้เคียง ในค่านเกี่ยวกับวรรณกรรมนั้น ภาคเหนือก็เช่นเดียวกับภาคกลางและภาคอีสาน มีวรรณคดีของตนเองสืบมาช้านานแล้ว ลักษณะของคนภาคเหนือก็เหมือนกับลักษณะของคนไทยโดยทั่วไป คือ มีจิตใจชอบกาพย์กลอน ชอบคำพูดที่มีเสียงคล้องจองกัน มีสัมผัสอักษร สัมผัสสระ มีลีลาการประพันธ์เป็นแบบต่าง ๆ เช่น โคลง กาพย์ ค่าว ชอบการอุปมา อุปไมย โดยการเอาธรรมชาติหรือสิ่งที่ปรากฏโดยรูปธรรมมาเปรียบกับความรู้สึกนึกคิด ในประเพณีแต่งงาน ชันบ้านใหม่ หรือโคพบปะญาติมิตรหลังจากที่พลัดพรากจากกันไปนานก็ตอ้งมีการรับขวัญ ซึ่งเรียกว่า "เรียกขวัญ" การรับขวัญหรือเรียกขวัญนี้เหมือนการสู่ขวัญของภาคอีสาน คือมีบายศรี มีการมัดมือ (ทางภาคอีสานเรียกว่า ผูกแขน) ซึ่งโคแก่การเอาคายนามุกขอมือ ผูกหรือมัดมือให้จะตอ้งกล่าวบทรับขวัญหรือเรียกขวัญ ซึ่งมีอยู่หลายแบบ กล่าวถึง "มัดมือชายหรือขวัญมา มัดมือขวาหรือขวัญอยู่"

ในประเพณีตรุษสงกรานต์ พอถึงวันสงกรานต์หรือที่เรียกว่า วันพญาวัน พวกลูกหลานก็จะพากันนำเอาดอกไม้ธูปเทียนน้ำมนต์สพอย ไปขอขมาคารวะผู้ใหญ่พร้อมกับขอพรจากผู้ใหญ่ให้เป็นสิริมงคลแก่ตน พวกผู้ใหญ่พอชั้กจะมีอายุมากขึ้นก็มักจะเตรียมทองคำอวยพร ซึ่งแต่งเป็นภาษาบาลีปนภาษาเมืองเหนือเอาไว้ บทอวยชัย

ให้พรนี้มีหลายแบบ ส่วนมากก็มีถ้อยคำคล้องจองสัมผัสกันทั้งสิ้น เช่น

" เอวังโทษคุณ คือและอัชชะในวันนี้ ก็เป็นวันดี สะหรืออันประเสริฐ ล้ำเลิศ
กว่าวันทั้งหลาย บัดนี้วิสังขานต์^๒ ปีเก่าก็ล่วงพ้นไป ปีใหม่แก้วก็มารอมาถึง
เทิ่งแห่งบรรดาลูกหลานทั้งหลาย ก็บละเสียบยังฮืด บรีตเสียบยังปาเวณี เจ้าทั้งหลาย
ก็บังไคน้อมนำมายังมีรูปผาและสुकันโรตตะ สรรพวิศุณานาทั้งหลาย มาขอสมา
การวะคนตัวบูชา ว่าสันนี้ดีหลี แม่นว่าเจ้าทั้งหลาย ไคปากกล้ำค่าเหลือ ชั้นที่ต่ำ
ย่ำที่สูง ผิดควยกายกรรม มโนกรรม วจกรรม คังอันก็ดี ผู้ซาก็จักอโหลกรรม
หื้อแก สูเจ้าทั้งหลาย แมว่าสูเจ้าทั้งหลาย จักไปสูจัตตุทิศะ ตะวันตก ตะวันออก
ชอกไต หนเหนือ คาชายวายล่อง ทองเทียวบ้านเมือง แลอยู่ยังบ้านจง หอเรือน
คังอันก็ดี จุงหื้อซุ่มเนื้อเป็นใจ แลหื้อเป็นที่ปิยะมาดา ปาปะมั่งรักจำเริญใจ แก่หมู่
คนและเทวดา แลจุงหื้อกานกรุงเรื่องไปควยโภคะ ณะนังเขาของ เงินค่า
สัมปติทั้งหลาย แม่นจักกินก็อย่าหื้อไคผลลาญ จักทานก็อย่าหื้อไคเสี้ยง หื้อมี อายุมัน
ยืนยาวนานแท้ดีหลี... " ^๓

เนื่องจากอักษรไทยกลางไม่สามารถจะชี้แทนหน่วยเสียงของภาษาเหนือ
ไคทั้งหมด จึงใช้อักษรเทียบหน่วยเสียง (Phonemics) แสดงให้เห็นการออก
เสียงอ่านดังนี้

^๒ สังขานต์ ตามคำของนายพิฑูร มลิวัดย เจ้าหน้าทีหอสมุดแห่งชาติ ว่าควรรใช้
สังขานต์ เพราะมาจากคำ สงกนุต (บ) ปี หรือ สักรนุต (ส) สงกรานต
แผลงเป็นสังขานต์ ในภาษาเหนือ ตามหลักแผลง กร เป็น ข แต่นิยมเขียน
สังขารกัน จึงทำให้เข้าใจผิดว่าหมายถึงสังขาร ที่แปลว่าร่างกายกัน

^๓ ตัวอย่างที่ยกมานี้ และที่จะยกมาประกอบต่อไป ไคพยายามเขียนที่จะให้คล้าย
คลึงกับการเขียนในภาษาไทยกลาง เพื่อให้อ่านเข้าใจง่าย ไม่ได้เขียนตาม
เสียงอ่าน สำเนียงการออกเสียงไคใช้อักษรเทียบหน่วยเสียง
การใช้อักษรเทียบหน่วยเสียง (Phonemics) นี้ ใช้ตามแบบวิทยานิพนธ์ เรื่อง
" หน่วยเสียงภาษาเชียงใหม่ " ของ นางเบ็ญจวรรณ สุนทรากุล

ʔe:waŋ hon¹tu²¹ di: le^{ʔ1} ʔa^{ʔ1}ca^{ʔ1} nay wan ni;⁵ ko^{ʔ1}
 pen¹ wan di: sa^{ʔ1}li:¹ ʔan pha:¹sə:t² lam⁵ lə:t³ kwa:²
 wan taŋla:y¹ bāt¹ ni:⁵ la^{ʔ1}wi^{ʔ5} saŋ¹kha:n¹ pi:¹
 kaw² ko^{ʔ1} luaŋ² pon⁵ pay le:w⁵ pi:¹ may² kɛ:w⁴ ko^{ʔ1}
 ma: lə:t³ ma: theŋ təŋ hɛ:ŋ² banda: lu:k³la:n¹ taŋla:y¹
 ko^{ʔ1} bo:² la^{ʔ5} hia¹ ñaŋ hi:t³ bo:² li:t³ hia¹ ñaŋ
 pa:¹we:ni: caw⁴ taŋla:y¹ ko^{ʔ1} ñaŋ day⁴ no:m⁵ nam ma:
 ñaŋ ma^{ʔ1}thu^{ʔ5} bup¹pha:¹ le^{ʔ1} su^{ʔ1}khantho:ta^{ʔ1}ka^{ʔ1}
 sap¹pa^{ʔ5} wat⁵thu^{ʔ1} na:na: taŋla:y¹ ma: kho:¹ su:¹na:kha:la^{ʔ1}wa^{ʔ5}
 ton¹ tua¹ phu:⁴kha:⁴ wa:³ sann:⁵ di: li:¹ mɛ:n⁵ wa:³
 caw⁴ taŋla:y¹ day⁴ pa:k² lam⁵ kam lia¹ khin⁴ ti:³
 tam² ñam³ ti:³ su:ŋ¹ phit¹ doy⁴ ka:y¹ya^{ʔ5} kam¹ ma^{ʔ1}no:
 kam¹ wa^{ʔ1}ci:kam¹ daŋ² ʔan⁴ ko^{ʔ1} di: phu:⁴kha:⁴ ko^{ʔ1}
 cak¹ ʔa^{ʔ1}ho:¹si^{ʔ1}kam¹ hi:⁴ kɛ:² su:¹ caw⁴ taŋla:y¹ mɛ:n⁵
 wa:³ su:¹ caw⁴ taŋla:y¹ cak¹ pay su:² cat¹tu^{ʔ1}ti^{ʔ5}sa^{ʔ1}
 ta^{ʔ1}wantok¹ ta^{ʔ1}wan^{ʔo:k²} kho:k² tay⁴ hon¹ nia¹ ka:⁵
 kha:y¹ wa:y loŋ³ thoŋ³ thew³ ba:n⁴ mɛ:ŋ le^{ʔ1} yu:²
 ñaŋ ba:n⁴ co:ŋ ho:¹ hian daŋ² ʔan⁴ ko^{ʔ1} di: cuŋ² hi:⁴
 cum³ nia⁵ ñen cay¹ lew⁵ hi:⁴ pen¹ti:³ pi^{ʔ1}ña^{ʔ5}ma:ta:
 pa:¹pa^{ʔ1} mak⁵ hak⁵ cam²lən cay¹ kɛ:² mu:² khon le^{ʔ1}
 te:wa^{ʔ1}da: lew⁵ cuŋ² hi:⁴ ka:n⁴kuŋ² luŋ³liŋ pay doy⁴

pho:kha⁵ tha¹na⁵ tha¹na⁵ khaw⁴ kho:ɔ¹ ɔn kham
sam¹pa¹ti¹ taɣla:y¹ me:n⁵ cak¹ kin¹ ko¹ ña:² hi:⁴
day⁴ pha:n¹ cak¹ ta:n ko¹ ɣa:² hi:⁴ day⁴ siaɣ⁴
hi:⁴ ʔa:ñu⁵ man⁴ ñi:m ña:w nan⁵ te:⁵ di: li:¹ //

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ไม่ซาง ไค่ท่าไค่ทาง แฉ่หัวจุกัน ควันไปทัวบ้าน แฉ่นพสุธา โสมนัสสา ตบชญาบ
 เหลน ฟ้อนกันเป็นเสน ทักางบอกไฟ กลองสะบัดไชย กลองแหว่ดั่งหมอง ตบแสง
 คีมอง สั่งมาคู้เบ็ง ฟ้อนเงี้ยวกางเชิง ตบอกแอนยาย มวนคืบฮาย เวลายามเมา
 ตังมวนกวนเกา มัวเมามวนเหลน เหมือนเซาตอกเตน ลายคินลายทราย ไผ่คิงบ
 อาย ปิติซันสู๊ ไฟคนโครู กันจิบอกไฟ พากันไปหลาย มัวคินมัวผ้า คู้คินหุ่มช่ายอบยัง
 เอาเฮงกอนแลนนายเฮย...."

สะบันงายมหอมหวาน	คนตัง
ไปกอยบอกไฟไกล	เซนล่า
จนพอกันชาวอยากนำ	บแทนวามัน...หนา...๕

ʔak²khi^๕ luyhaŋ¹ sat¹thaŋ kam⁵fa:⁵ siaŋ¹
 sa^๑nan² ka:⁴ to:^๓ fa:⁵ pa:y bon pen¹ ko:¹la:hon¹
 pa:y bon luan³ ko:^๓ doy⁴ siaŋ¹ fa:⁵ ho:^๓ tua³
 ho:^๓ miaŋ khon fu:^๓ pu^๑thū^๑com:pa:kan¹bəŋ² ɲə:⁴
 put²tho: hia¹ tə^๑ pen¹ siaŋ¹ bo:k² fay fu:^๓ khon
 la:m¹ lay¹ tok¹ cay¹ sa^๑duŋ⁴ khuan¹ ʔok¹ tɛ:k² fuŋ⁵
 cit¹ cay¹ bo:² di: phoŋ³ ko^๑ ʔaw wi: ʔaw mi: kəŋ⁴
 na:⁴ kua¹ ka:y¹ kə:t² ca:⁵ pen¹ ʔanta^๑la:y pho:²
 con¹ kiap² ha:y¹ taw³ pa:y¹ niw⁵ koy⁴ mia³ man cak¹
 ɲwa:y⁵ duk¹ dik¹ hua¹ loŋ daŋ siaŋ¹ phap¹khəŋ¹ compu:

๕ ธรรมราชานุวัตร พระ ผู้เรียบเรียง หลักภาษาไทยพายัพ (พระนคร ราชบัณฑิตย
 สถาน ๒๕๐๒) หน้า ๕๖๖ - ๕๖๗

lo:k³ ho:ŋ⁴ mian¹ siaŋ¹ pa:t³ ko:ŋ⁵ wo:⁴ pə:t²
 lom coy fu:ŋ¹ khon pay koy khay³ hua¹ so:p³ su:⁴
 phoŋ³ khon¹ khiŋ lu:⁴ hua¹ san² ŋan ŋan pho⁵ man
 siaŋ¹ lon⁵ thon hu:¹ bo:² day⁴ phoŋ³ con¹ po: hay⁴
 ho:ŋ⁵ wa:³ wa:y wa:y fu:ŋ¹ khon luaŋ¹ la:y¹ naŋ³
 ña:y pen¹ ta:³ taŋ fu:ŋ¹ mə:³ka:⁵ naŋ³ ka:t² ña:y
 khua khaw¹ pa: kan¹ nua¹ han⁴ han⁴ ni:⁴ ni:⁴ pa:
 kan¹ kuak⁵ ci:⁵ pho:² pay taŋ bon luaŋkuak⁴
 pen¹ ta:¹ sa:m¹ niw⁵ wa:³ ʔan⁴ ha:ŋ¹ ña:w bo:² san⁴
 sut¹ cen³ may⁵ sa:ŋ day⁴ tha:³ day⁴ tha:ŋ phaw¹ hua¹
 cu:t² kon⁴ khuan pay tua³ ba:n⁴ phɛ:n² pha⁵su¹tha:
 so:m¹na¹nat⁵sa:¹ top¹ kha¹na:p² len⁴ fo:n⁵ kan¹ pen¹
 sen⁴ ti:³ ka:ŋ⁵ bo:k² fay ko:ŋ¹ sa¹bat¹cay ko:ŋ¹
 ʔɛ:w siŋ⁴ moŋ⁴ top¹ sɛ:ŋ² ti:¹ ko:ŋ⁵ saŋ¹ ma: du:
 pəŋ fo:n⁵ ɲew⁵ ka:ŋ¹ cəŋ top¹ ʔok¹ ʔen² ña:y⁵ muan³
 di: bo:² ha:y⁵ we:la: ña:m maw taŋ muan³ kuan¹
 kaw¹ mua maw muan³ len⁴ mian¹ khaw⁴ to:k² ten⁴ la:y
 din la:y sa:y phay¹ tɔŋ bo:² ʔa:y pi¹ti¹ cin³
 su:⁴ kan ci¹ bo:k² fay pa: kan¹ pay la:y¹ mua
 din mua fa:⁴ tat⁵ ni:⁵ mu:² kha:⁴ ño:p³ ñaŋ⁵ ʔaw
 hɛ:ŋ kon² lɛ¹ na:y həy¹ sa¹banɣa: ñom ho:m¹ wa:n¹

ton⁴ taŋ⁴ pay koy bo:k² fay kay¹ cen³ lam⁵ con¹
 po: kan⁴ khaw⁴ ña:k² na:m⁵ bo:² ne:m¹ wa:³
 man na:¹ //

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ควาซ่าบอไฟบสนี้ อาจถอดความเป็นภาษาไทยกลางไค้คั้งนี้

ไฟลุกโพล่งขึ้น (อัคริรุยหัง) เสียงสนั่นหวั่นไหวไปทั่วท้องฟ้า เหมือนเสียงฟารอง ขางกลางเลา ฝูงชนพากันชะเงอคุ พุทโธเออย ที่แท้เป็นเสียงบอไฟ คนทั้งหลายพากันตกอกตกใจ ชวัญหนีตีฟ่อ บางคนก็เอาพิคบางคนก็เอามือปิดหน้า กลัวจะเป็นอันตราย มองคอบอไฟลิว ๆ ขึ้นไปจนเหลือเล็กเท่านิ้วก้อยก่อนที่มันจะกลับหัวคั้งลงมา เสียงคั้งสนั่นอีกคร้งหนึ่งในชมพฐวีปนี้ เหมือนเสียงพินพาทย์และฆองกลองพวกคนไปคูปากันหัวเราะชอบใจ บางคนถึงกับชนลุกสนั่นหัว เพราะเสียงคั้งเหลือเกิน หนฟังเกือบไม่ไค้ บางคนก็ร้องไห้ไวยวาย คนทั้งหลายต่างเรียงรายกันเซาคู พวกแมคชาขายของก็พากันชี้ชวนกันคู้ว่า คือบอไฟขางบนนั้นซี ค้านกว้างก็สามนิ้ว หางยาวตลอดลำไค้ที่เคียว พอไค้เวลาก็จุกไฟควันคลุ่มไปทั่วแผ่นดิน บางคนก็โสมนัสตีใจ ตบแข่งซาฟ่อนรำตรงโคเนบอไฟ เสียงกลองสะบัดไชย กลองแอ^(๑)ฉาบ ฉิ่ง คือบเหมาะเจาะเพราะพริ้งยิ่งนัก บางคนก็พากันพ้อนเงี้ยว^(๒) ตบอทำตัวแอนไปมา สนุกสนานยิ่ง เวลาเมายังสนุก กระโคคโลกเตนไปมา เหมือนชาวคอกปะทุ ไม่มีใครอับอายต่างก็ปิตินตี แม่นวามีใครทราบบว่าจะมีการจุกบอไฟก็จักพากันมามากมายจนมีคไฟมาวัดิน ถึงค่อนนี้ตัวซา (ยูร่าพัน) ขอหยุดพิคเอาแรงกอนละนะ...

บทสงทหายบอควา ไปคือบอไฟไกลเหลือเกิน จนอดชาวอดน้ำแต่ก็ไม่เป็นไร ในคานที่ เป็นคคิชาวบาน เช่นบทเพลงกลอมเด็ก สุภานิต ปรีศนาของภาคเหนือก็น้ำคิกษายิ่ง บทกลอมเด็กมักเป็นถ้อยคำที่คคลองจองกัน มีวรรคและจิงหวะทำให้งวงนอน เช่น

" ลิกจุงจาโห่ง สองคนพ้อง เวลาแคครอน ลมบมาเซย แม่เลียเหย
 เขาไปแอวไป ไปคองคองไค้ ประคฐทาแพ บานเป็นชายแห ชายฝันแผนผา หมูขุม
 แมคชา ชายเมียงชายพลู พองชายแคบหมู เป็นแคบหมูฮอ ชาวบานทุ่งทอ ชายปลาสรวย

^๑ กลองแอว คือกลองเล็กที่ผูกคคิเขา

^๒ พ้อนเงี้ยว หมายถึงการพ้อนรำแบบหนึ่ง เขาแบบมาจากไทยใหญ่

ลำจะตายแกงปลาไสสม . วมขนมมะพร้าวแปยี อันโกมี ก็แล้วเอาภาค "๔
 sik¹ cuŋ³ ca: hoŋ¹ so:ŋ¹ khon pi:³ no:ŋ⁵ we:la: de:t²
 ho:n⁵ lom bo:² ma: cəy me:³ liaŋ⁵ həy¹ haw pay ʔe:w²
 pay³ pay loŋ³ ko:ŋ tay⁴ pa¹tu:¹ ta:³pe: ba:n⁴ pen³
 kha:y¹ he:¹ kha:y¹ phi:n¹ phe:n² pha:⁴ mu:² cum me:³ka:⁵
 kha:y¹ miaŋ⁴ kha:y¹ pu: pho:ŋ³ kha:y¹ khe:p³ mu:¹
 pen¹ khe:p³ mu:¹ ho:⁴ ca:w ba:n⁴ toŋ³to:⁴ kha:y¹
 pa:¹sa¹wa:y lam ca¹ ta:y¹ ke:ŋ¹ pa:¹ say² som⁴
 khaw⁴ tom⁴ khaw⁴nom¹ ma¹pa:w⁵ pe:yi: ʔanday mi: di: le:w⁵
 ตัวอย่างบทกล่อมเด็กบทอื่นเช่น ʔe:w² ka:t² //

" อีเอ๋ยเหย หมูมึงออกคอก ไส้มันออก ยาวคอกยาววา
 ตักไม้ม่า มาสองสามปล่อง มาหนึ่มนมสาว มะเชื้อขาว หนทางไปบ้าน
 ขโมยหัวลาน ลักขางขาหนี ขโมยหัวยี่ ลักขางขาสง น้ำเต็มทง จะตี
 งัวลอย น้ำเต็มคอย จะตีงัววาย "

ʔi:² ʔəy⁴ həy mu:¹ miŋ ʔə ʔo:k² kho:k³ say⁴ man ʔo:k²
 ŋa:y so:k² ŋa:w wa: tat¹ may⁵ ma: ma: so:ŋ¹ sa:m¹
 poŋ⁴ ma: ni:p² nom sa:w¹ ba¹khia¹ kha:w¹ hon¹ta:ŋ
 pay ba:n⁴ kha¹moy hua¹la:n⁵ lak⁵ ca:ŋ⁵ kha:⁴ ni:¹
 kha¹moy huaŋi: lak⁵ ca:ŋ⁵ kha:⁴ soŋ² na:m⁵ tem¹ toŋ³
 ca¹ti:¹ ŋua loy na:m⁵tem doy ca¹ti:¹ ŋua wa:y⁴ //
 " ฝนตกสุยสุย จยหมายยเขาเหล่า อีพอไคเตา อีแมแกงแค "

fon¹ tok¹ suy¹suy¹ cuy⁵ ma:¹ ŋuy khaw⁴ law² ʔi:² po:³
 day⁴ taw² ʔi:² me:³ ke:ŋ¹ khe: //

“สงวน โขติสุขรัตน์ ประเพณีไทยภาคเหนือ (เชียงใหม่ สงวนการพิมพ์ ธันวาคม
 ๒๕๐๘) หน้า ๑๖๘

ลือกองกอ บลอของแซง บวแควงสุก ปลาคุกเนา หัวเข้าปม หัวนมปิว ปิดจะลิว
ตกว่าแมกวง จมพิ้ว

ลือกองกอ เป็นการ เล่นอย่างหนึ่ง ผู้ใหญ่สอนยกเข้าขึ้น ให้เค็งนึ่งที่เท่าแล้วยกขึ้นลง

ภาษาเหนือ

ความหมายในภาษาไทยกลาง

ของ

เกี่ยว

บวแควง

มะเขือพวง

ปม

เป็นปม

ปิว

เป็นคำหนี

ปิดจะลิว

ทกคะ เมนทีลั้งกา

น้ำแมกวง

ชื้อแม่น้ำ

จมพิ้ว

จมนิคมองไม้เห็น

sik¹koŋ³ko:¹ ba² lo: khoŋ⁴ khe:ŋ³ ba² khwe:ŋ⁵ suk¹
pa:¹ duk¹ naw³ hua¹ khaw² pom¹ hua¹ nom piw⁴ pit¹
ca²liw tok¹ na:m⁵ mɛ:³ kuəŋ com¹ phiw³//

พอแม่ปวยตายาย จะสั่งสอนลูกหลานก็ยกเอาสุภาวิตมาประกอบ สุภาวิตคำพังเพย
ที่ยกมาก็มักจะมีถ้อยคำสัมผัสคล้องจองกัน เช่น

"มีเงินก็ว่านา มีคำก็ว่าป่า เสื่อปลัดหลังหวางหน้าบหมินาซักคน"

mi: ɣən ko² wa:³ na:⁵ mi: kham ko² wa:³ pa:⁴

sia⁴ put¹ laŋ¹ wa:k² na:⁴ bɔ̃: mi:¹ na:⁵ sak¹ khon //

หมายความว่า เวลาเรามีเงินมีทองก็มีแต่คนอยากคบ บอกว่าเป็นน้ำเป็นป่า พอยาก
จน ไล่เสื่อมาซาคักหามาหาป่าไม่ได้เลย

"จะไปหลากก่อนหมอ จะไปชอกอนปี"

ca² pay luak¹ kon² mo:¹ ca² pay so: kon² pi:²//

หมายความว่า อยาฉลากก่อนหมอ อยาชอกอนปีขึ้น

๗ ๖ ๖ ๑
"ตุมผาลายหมาจางเทา

๖ ๑ ๖
คนคำเกาจางผิกกัน"

tum⁵ pha:⁴ la:y ma:¹ caŋ³ haw² khon⁵ kam kaw²
caŋ³ phit¹ kan¹ //

หมายความว่า หมผาลายหมาชอบเทา คุยหาเรื่องเกา ๆ มาพูด ทำให้ทะเลาะกัน
คำคมต่าง ๆ เช่น

"จิกปิกไหนัก่ป้อ

จอหวอไหนัก่ชวัก"

cik¹ pik¹ nay¹ ko^๑ po:⁴ ca:⁴ wa:⁴ nay¹ ko^๑ khwak¹ //

หมายความว่า ที่พอกพูนอยู่แล้วก็พอกพูนยิ่งขึ้น ที่พร่องอยู่แล้วก็ถูกตัดออกไปอีก

"เปอะเปิกนั้นนำหากปาแปน น้ำใส่ไหลเย็น ส่วยู่เปอะเปิกเสี้ยง"

pe^๑ pek² nan⁵ na:m⁵ ha:k² pa: pen¹ na:m⁵ say¹
lay¹ nen soy³ pe^๑ pek² siag⁴ //

หมายความว่า โคลนนั้นน้ำทำให้เป็นโคลน และน้ำใส ๆ เย็นนี้อีกนั้นแหละที่ชำระ
ล้างโคลนให้หมดไป

"จับใจหมีบค้ำใจเผ็ง จับใจมองเชิง บ่เบ็งใจเงี้ยว"

cap¹ cay¹ mi:¹ bo:^๒ di: cay¹ phəŋ⁴ cap¹ cay¹
mɔŋsəŋ bo:^๒ peŋ cay¹ ɲew⁵ //

หมายความว่า ถูกใจหมีบอาจไม่ถูกใจเผ็ง ถูกใจมองเชิงอาจไม่ถูกใจเงี้ยว
(ทำอะไรก็คามถูกใจคนหนึ่ง อาจไม่ถูกใจอีกคนหนึ่งก็ได้)

ในเวลาเย็น หน้าหนาวอากาศหนาว เด็ก ๆ นั่งผิงไฟ บางทีก็บั้งข้าว
หลามไปควย มีการทนายปรีศนากัน ปรีศนา หรือ กำตวาย นี้ผูกขึ้นอย่างสัมพันธ์คล้อง
จองกัน บางครั้งก็เล่นคำ เช่น

"ตีบคัง ยองคัง"

ti:1 bo:2 dag ñoŋ dag //

แปลตรง ๆ ว่า เวลาตีไม่มีเสียงคัง แควว้างอยู่บนคัง คือวางอยู่บนจุ่มก ซึ่งบางที
ก็เรียก ฮุดคัง หมายถึง แวนตา

"อุมลุมเตาไซเบ็ด กินเจ็ดวันบ่เสียง"

ʋum⁵lum⁵ taw³ khay² pet¹ kin¹ cet¹ wan bo:2 siəŋ⁴ //

แปลตรง ๆ ว่า กลม ๆ เทาไซเบ็ด กินเจ็ดวันก็ไม่หมด หมายถึงสี่เสียดที่กินกับหมาก
"ซี้ซางลอค ซีมอกคาง"

khi:4 ca:ŋ⁵ lo:t³ khi:4 mo:t³ kha:ŋ⁵ //

หมายถึง ใยแมงมุม

"เกามันเทอลำเข็ม ปลายมันเต็มแม่น้ำ"

kaw⁵ man taw³ lam khem¹ pa:y¹ man tem¹ mɛ:3na:m⁵ //

แปลตรง ๆ ว่า โคนเทอลำเข็ม ปลายมันเต็มแม่น้ำ หมายถึงยอดกปลา

"จุกปุกอยู่กลางคันทา สิ้นเดินมาจุกปุกหายไป"

cuk¹puk¹ yu:2 ka:ŋ¹ khanna: si:2 ti:n¹ dən ma:

cuk¹puk¹ ha:y¹ pay //

หมายถึง อูจจาระ และ สุนัข

"นำถูงหน้อยหอยปลายหลัก ตักก็เต็ม บักก็เต็ม"

na:m⁵thuy⁴ noy⁴ hoy⁴ pa:y¹ lak¹ tak¹ ko¹ tem¹
bo:² tak¹ ko¹ tem¹ //

(ถึงน้ำเล็ก ๆ แขนงอยู่บนปลายไม้ ตักน้ำใส่ก็เต็มไม่ตักใส่ก็เต็ม)

หมายถึง มะพร้าว

นอกจากนี้ยังมีการขับลำนำเพลงโต้ตอบกันระหว่างหนุ่มสาวซึ่งเรียกว่าขอ มีหลายชนิดหลายทำนอง หนุ่มสาวจะต้องใช้ปฏิภาณในการร่ายกรองคำออกมาอย่างไพเราะ คลองจองสัมผัสกัน การขอ มีดนตรีประกอบ นิยมในงานขึ้นบ้านใหม่ งานฉลองต่าง ๆ เช่น ฉลองวิหาร โบสถ์ ฯลฯ ที่เรียกว่าปอยหลวง และงานบวชนาคที่เรียกว่า ปอยน้อย จึงทำให้หนุ่มสาวที่มีปฏิภาณดี ๆ มีอาชีพใหม่คือ เป็นช่างขอ (แบบหมอลำของภาคอีสาน)

ทางภาคเหนือ การเลือกครอง บิดามารดาปกครองลูกอย่างให้อิสระเสรี ในการเลือกคู่ ตอนเย็น ๆ พวกหนุ่ม ก็มักจะไปเที่ยวบ้านสาว คอยหยอกล่อกันเป็นถ้อยคำที่ไพเราะ หนุ่มบางคนก็จำคำหรือคำประพันธ์เก่า ๆ มาเกี้ยวสาว คำเกี้ยวสาวที่เคยได้ยินกันบ่อย ๆ เช่น ชายหนุ่มถามหญิงสาวว่า มีคู่หม้ายหรือยัง หญิงสาวตอบว่ายัง ชายหนุ่มก็ไม่เชื่อหยอกล่อว่า

"เกาไม้ใหญ่แท้ วาบมีผี คนงามคนดี วาบมีเจ้า"

kaw⁵may⁵ ñay² te:⁵ wa:³ bo:² mi:¹ phi:¹ khongam
khondi: wa:³ bo:² mi:¹ caw⁴ //

หมายความว่า คนไม้ใหญ่ยิ่งว่าไม่มีผีประจำอยู่ คนงามคนดีว่าไม่มีเจ้าของ (ใครเขาจะเชื่อ)

หญิงสาวตอบว่า ไม่มีเจ้าของจริง ๆ พูดยเปรียบเทียบให้ฟังว่า

หมกช้อยลอย เหมือนกลางวิหาร หมกอาราม เหมือนกลางขวงแก้ว

mot¹ soy⁵loy⁵ mian¹ ka:ɔ¹ wi⁵ha:n¹ mot¹ ʔa:la:m
mian ka:ɔ¹ khuay² ke:w⁴ //

หมายความว่า ตัวเองหมคจกไม่มีเจ้าของจริง ๆ หมคจกเหมือนกลางวิหาร เหมือน
อาราม เหมือนกลางช่วงแถว (ที่ตั้งพานสำหรับไหว้พระศรีรัตนตรัย)

แล้วหญิงสาวก็ตอบว่าชายหนุ่มบางว่า ตัวเองมีอยู่แล้วยังจะมาเจ้าชู้อีก

"มีหนึ่งแล้ว จะแอมแอมสอง ซี่เรือน่านอง ซอนสองข้างลม"

mi: niŋ³ lew⁵ ca¹ ?ε:m the:m¹ so:ŋ¹ khi:² hia
na:m⁵ mo:ŋ so:n⁵ so:ŋ¹ caŋ³ lom⁴ //

หมายความว่า มีคนรักอยู่คนหนึ่งแล้วยังจะมาเอาอีกสอง เปรียบเหมือนนั่งเรือเวลา
น้ำท่วม นั่งเบียดกันสองคน มีหวังลมแน่ ๆ

ชายหนุ่มก็ตอบว่า

"เรือของอาายนี่ เป็นเรือสมัย ซักเท้าใด ก็ตึงบลม"

hia khog¹ ?a:y⁴ ni:⁵ pen¹ hia sa¹may¹ khi:² sak¹
taw³day ko¹ tiŋ bo:² lom⁴ //

หมายความว่า เรือของพี่นี้เป็นเรือสมัยใหม่ นั่งสักก็คนก็ไม่ลม

เมื่อสนิทชิดเชื้อกันดีแล้ว ชายหนุ่มก็กล่าวชักชวนหญิงสาวว่า

"มาเถอะ มาเถอะ นั่งเมอะอิงกัน ไนหันข้างมัน ของเราหล่างได้"

ma: te⁵ ma: te⁵ naŋ³ me⁵ ?iŋ kan¹ phayt¹
han¹ caŋ³man khog¹ haw la:ŋ⁴ day⁴ //

หมายความว่า มาเถอะ มาเถอะ มานั่งแอบอิงกัน ใครเห็นก็ช่างใคร เป็นสิ่งที่เรา
ควรได้ (ควรทำ)

หญิงสาวก็ตอบว่า ว่า

"ปากว่าแต่ แต่ใจบตาม ฟูเอางาม นำใส่ช่วยหน้า"

pa:k² wa:³ te:⁵ te:² cay¹ bo?² ta:m¹ fu:³ ?aw
ŋa:m na:m⁵ say¹ soy³ na:⁴ //

หมายความว่า ปากว่าจริง แต่ใจไม่เป็นจริงด้วย เป็นการพูดเอางามเท่านั้นเอง
เหมือนเอาน้ำใส่ลงในภาชนะ พอตกคึกหมกกลับบ้าน ระหว่างทางก็มักจะ จอย คือ
ซบร่องเป็นการคร่ำครวญพรรณนาต่าง ๆ โดยใช้เสียงเป็นเพื่อนตัวแก่กลัวผี คำจอย
นี้ก็ต่าง ๆ เช่น "ทุกซบมีซอน เมื่อยามกินแกง ทุกซบมีเมียแปง เมื่อยามเจ็บ
หนายเมื่อยไซ้ แสนโศกทุกซบ ลำบากหัวใจ นอนคนเดียว งอมล้ำ"

tuk⁵ bo:² mi:¹ co:n⁵ mia³ ña:m kin¹ ke:ŋ¹ tük⁵ bo:²
mi:¹ mia pe:ŋ mia³ ña:m cep¹ na:w¹ məy³ khay⁴
se:n¹ so:k² tuk⁵ lamba:k² hua¹ cay¹ no:n khon dew
ŋom³ lam⁵ //

หมายความว่า ลำบากยากจนเหลือเกิน ไม่มีแม้กระทั่งซอนจะชคหน้าแกง ลำบาก
ยากแค้นยิ่งนักที่ไม่มีภรรยา โดยเฉพาะเวลาเจ็บป่วย แสนโศกทุกซบ ลำบากใจ
เหลือเกิน นอนคนเดียวกว่าเหยยงนัก และจอยอีกบทหนึ่งว่าดังนี้

"สาวบ้านหมื่น คุมตั้งเป็นสาย บมีคนชาย ไปไหนหมดเสียง ละห้อยหนอย
หนาหมองเหมยงมอมอย "

sa:w¹ ba:n⁴ mu:² ni:⁵ tu:p² taŋ⁴ pen¹ sa:y¹
bo:² mi:¹ khon ca:y pay nay¹ mot¹ siaŋ⁴ la⁵
hi:⁴ ʔi:² no:y⁴ na:⁴ mo:ŋ¹ miaŋ⁴ moy moy //

หมายความว่า สาวสาวในหมื่นบ้านนี้ อยู่กระท่อมเรียงราย แต่หาผู้ชายไม่มีเลย
ไปไหนกันหมด ละห้อยให้สาวเจ้าเหล่านี้มีใบหนาหมอง นาสงสาร

^๕ คัดแปลงมาจากเรื่องหงส์หิน ตอนที่พระโพธิสัตว์ไปพบบ้านในหมื่นบ้านยักษ์ ก็เอ่ย
ถามว่า "วาบ้านเหล่านี้ คุมตั้งเป็นสาย บมีผู้ชาย ไปไหนหมดเสียง มีแต่ยาย
มานั่งหมองเหมยง อยู่คนเดียวป่าไม้" หม่อม ๆ มักจะนิยมท่องบทกลอนที่ไพเราะ
จากวรรณกรรมต่าง ๆ สำหรับนำมาขับร้อง

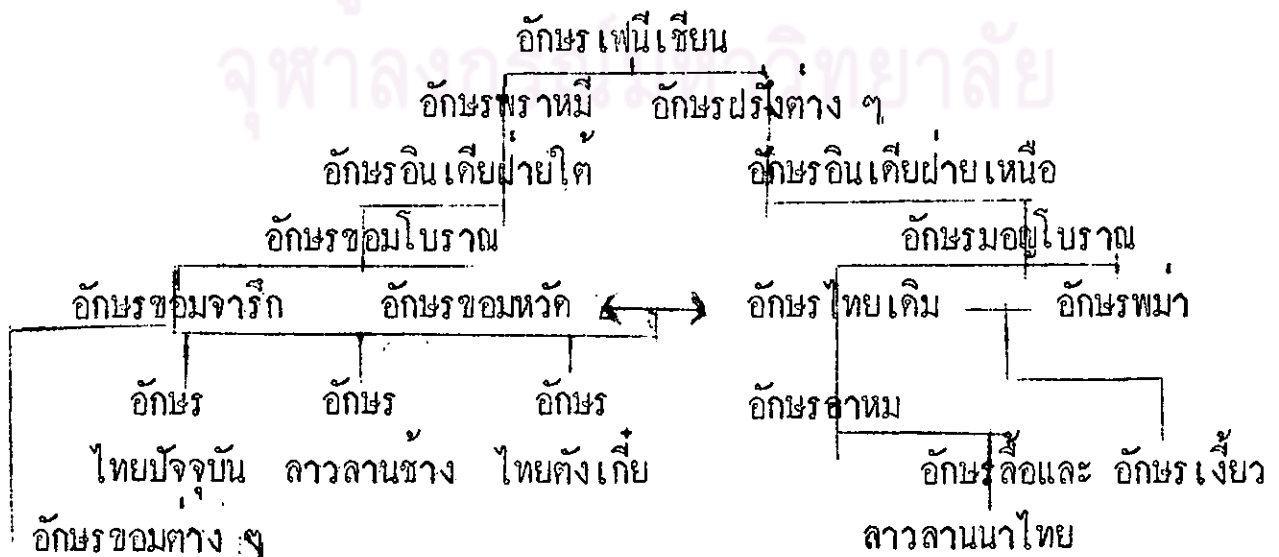
บางครั้งก็มีการชมนกันอย่างประชดประชัน เช่น เห็นใครแต่งตัวมาก็อชมว่า "งามแท้ ๆ เหมือนแพะของตอ งามแทนอเหมือนตอไฟไหม้ "

หมายความว่า สวยจริง ๆ สวยเหมือนแพะยืนอยู่บนตอไม้ สวยเหมือนตอไม้ที่ถูกไฟไหม้

ตัวอักษรที่ใช้ จากหนังสือตำนานอักษรไทยของ ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเคส์ กล่าวเอาไว้ดังนี้ว่า " ตัวอักษรไทยเหนือเป็นตัวกลม ๆ ถ้าสังเกตแต่ผิว ๆ ไม่ได้พิจารณา ดูเหมือนจะทำให้เห็นไปว่า ได้เกิดจากอักษรพม่าทั้งนั้น แต่ที่จริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ แมว่าอักษรเงี้ยวจะได้มีตัวอักษรพม่าปนอยู่เป็นจำนวนมากก็จริง ลักษณะอักษรไทยเหนืออื่น ๆ เช่น อักษรลื้อ อักษรลาวลานนาไทย (ลาวญวน) ไม่เหมือนอักษรพม่าที่เคียว เป็นแต่มีรูปสัณฐานกลมเท่านั้น... "

" พวกไทยน้อยที่อยู่ในดินแดนเหนือทาง ไกลจากกรุงกัมพูชา ได้ถูกอำนาจขอมครอบงำ ภาษาของเขาไม่มีคำเขมรสักคำเคียว และตัวอักษรที่ใช้กันก็เป็นใช้อักษรไทย เคิมที่ชาวเขาได้สันนิษฐานมาแล้วว่า ชนชาติไทยได้แบบอักษรมาจากมอญโบราณ อักษรมอญโบราณนั้นเป็นต้นเค้าของอักษรมอญ อักษรพม่าปัจจุบันนี้และตั้งแต่ครั้งโบราณมักเขียนเป็นตัวกลม ๆ เพราะฉะนั้นอักษรไทยเหนือ ทั้งไทยใหญ่และไทยน้อยจึงยังมีรูปสัณฐานกลม แต่ไม่ใช่เกิดขึ้นจากอักษรพม่า "

ในหนังสือนี้ ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเคส์ ได้แสดงอักษรสมภาพหรือกำเนิดตัวอักษรไว้ดังนี้...

ในเรื่องตัวอักษรไทยเหนือนี้ อาจารย์ถึน รัตติกง ได้เขียนไว้ในเรื่อง
 ตัวหนังสือไทยลานนา ในหนังสือศูนย์ศึกษา นิตยสารของสมาคมการศึกษา แห่ง
 ประเทศไทย ประจำเดือน มกราคม ๒๕๐๘ ว่า " เมื่อพิจารณาคำกล่าวของ
 ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเคส์ พิจารณาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ก็เห็นด้วยกับ
 ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเคส์ และกล่าวต่อไปว่า มูลเหตุของการคิดค้นแปลงตัวอักษร
 ดังกล่าวนี เกิดจากการศึกษาทางพุทธศาสนา ซึ่งชนชาติไทยนับถือ เมื่อไทยโยนก
 หรือไทยเหนือลงมาตั้งถิ่นฐานในแควนลานนา ต้องต่อสู้กับไลขอมและมอญ และต้อง
 ยอมรับเอาวัฒนธรรมของมอญมาใช้ โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางศาสนาและอักษรศาสตร์

ตัวอักษรไทยลานนาตอนแรกก็คงใช้ในราชการ ใช้บันทึกพระธรรมคำสั่งสอน
 ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ส่วนวัตถุที่ใช้จารึก ใช้เหล็กแหลมจาร ( ) ลงบน
 ใบลาน สำหรับแควนลานนาไทยในสมัยต่อมา ยังใช้บันทึกตำนานต่าง ๆ
 เช่น ตำราโหราศาสตร์ ตำราแพทย์ ตลอดจนบทกวีนิพนธ์ และคำขอ ส่วนวัตถุที่
 ใช้บันทึก นอกจากใบลานแล้วก็ใช้กระดาษ (อย่างที่ใช้ทำร่ม) หรือสมคชอย
 กับคินสอสียางไม้ (รง) และหอร่คานเพิ่มขึ้น นอกจากนั้นวัตถุอารามต่าง ๆ
 ก็จักให้มีการเลาเรียนตัวหนังสือไทยลานนาในคชะงักลง ราว ๆ พ.ศ. ๑๘๐๐
 ในรัชสมัยพระเจ้าเกอนา กษัตริย์องค์ที่ ๒ แห่งราชวงศ์เม็งราย โดยพระสมนเถระ
 ได้นำเอาตัวหนังสือไทยสุโขทัย ไปใช้แทน เรียกว่าหนังสือฝักขาม ดังจะเห็นได้จาก
 ศิลาจารึกที่วัดพระยืน จังหวัดลำพูน และที่วัดพระสิงห์ และที่วัดเชียงหมั้น จังหวัด
 เชียงใหม่ ตัวหนังสือฝักขามนี้นิยมใช้ต่อมาอีกประมาณ ๒๐๐ ปี พอแควนลานนาไทย
 เสียแกพมา พ.ศ. ๒๑๐๑ ก็เลิกใช้กัน โดยพมาได้นำเอาหนังสือของตนมาใช้แทน
 ต่อมาถึงสมัยกรุงธนบุรี เมื่อพมาถูกกวาดกลางออกไปจากแควนลานนาไทยแล้ว ทาง
 เชียงใหม่ก็นำเอาตัวหนังสือไทยสุโขทัย กับหนังสือไทยลานนามาผสมกันแล้วดัดเติม
 สก ตามแบบของขอมเขาไป มาใช้เรียกว่า ตัวขอมไทย ดังจะเห็นได้ จากจารึก
 ในใบลานเกี่ยวกับตำนานและบทกวีนิพนธ์ของลานนาไทย เช่น คัลโลงเม็งเป่า
 (นิราศหรือภูโยไชย) คัลโลงม้งตรา (โคลงม้งตราที่เชียงใหม่) และตำนานเมือง
 เชียงใหม่ เป็นต้น

ครั้นถึงสมัยพระเจ้ากาวิละ วงศ์เจ้าอนุครองนคร เชียงใหม่ ได้มีการฟื้นฟูเอาตัวหนังสือไทยลานนา หรือตัวหนังสือเมืองมาใช้อีกครั้งหนึ่ง โดยการนำมาใช้เป็นหนังสือราชการ มีการศึกษาเล่าเรียนอย่างจริงจังทั่วไป ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระองค์ได้ทรงปฏิรูปการศึกษาทั่วประเทศ การใช้ตัวหนังสือไทยลานนา ทางราชการก็เปลี่ยนเป็นตัวหนังสือแบบสุโขทัย (ซึ่งก็เปลี่ยนแปลงแก้ไขมาเรื่อย ๆ) เหมือนทางภาคกลางและภาคอื่น ๆ ต่อไป

ลักษณะตัวอักษรไทยลานนาเป็นดังนี้

ก. พยัญชนะ

๑) พยัญชนะที่ใช้เขียนภาษาบาลี ๓๓ ตัว มีดังนี้

ก	ข	ฅ	ฉ	ค
กะ	ขะ	กะ	ชะ	งะ
จ	ฉ	จ	ช	ญ
จะ	ฉะ	จะ	ชะ	ญะ
ฉ	ช	ช	ช	ฉ
ฉะ	ชะ	ชะ(กะ)ชะ	ชะ	ฉะ
ด	ด	ด	ด	ด
ดะ	ดะ	ดะ	ดะ	ดะ
ป	พ	ป	พ	ผ
ปะ	พะ	ปะ	พะ	มะ
บ	บ	บ	บ	บ
บะ	บะ	บะ	บะ	บะ
ฮ	ฮ	ฮ	ฮ	ฮ
หะ	หะ	ฮ	ฮ	ฮ

✓	เรียกว่า	ไม้โท	ตรงกับ	ไม้โท ในภาคกลาง
/	,,	ไม้โท	,,	ไม้โท
๒	,,	เลขสอง	,,	ไม่ยก
๓	,,	ระหาม	,,	ไม้ทัณฑฆาต
๐	,,	ไมกง	,,	นิคหิต

ง. ตัวเลข

๑) เลขโทรหา ใช้เขียนไว้ทั่วไป

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๐

๒) เลขในกรรม

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๐

อักษรเทียบหน่วยเสียง (Phonemics) ของภาษาไทย

๑) หน่วยเสียงพยัญชนะ

ก. หน่วยเสียงกัก มี ๑๑ หน่วยเสียงดังนี้

/ p / เช่นหน่วยเสียงกัก เกิดแต่ริมฝีปาก ไมกงและเบา

เช่นในคำ /pit⁵/ พิษ

/ t / ,, เกิดแต่หลังฟันไมกงและเบา

เช่นในคำ /te:/ แปลว่า แก่

/wit⁵/ ,, กระจก

/ c / ,, เกิดแต่เพดานแข็งไมกงและเบา

เช่นในคำ /cin⁵/ แปลว่า เนื้อ

/ k / ,, เกิดแต่เพดานอ่อนไมกงและเบา

เช่นในคำ /kin¹/ แปลว่า สกิน

- / ɔ̄ / เป็นหน่วยเสียงกักเกิดตรงระหว่างเส้นเสียง
 เช่นในคำ /dɔk¹/ แปลว่า ตึก
- / ɔ̄ / ,, เป็นหน่วยเสียงกักเกิดตรงระหว่างเส้นเสียง
 เช่นในคำ /ɔim²/ แปลว่า อิม
- / ph / ,, เกิดที่ริมฝีปากไม่ก้องและหนัก
 เช่นในคำ /phi:¹/ แปลว่า ผี
- / th / ,, เกิดแต่หลังฟันไม่ก้องและหนัก
 เช่นในคำ /tha:¹/ แปลว่า ทราย
- / ch / ,, เกิดแต่เพดานแข็งไม่ก้องและหนัก
 เช่นในคำ /cha:/ แปลว่า ชา
- / kh / ,, เกิดแต่เพดานอ่อนไม่ก้องและหนัก
 เช่นในคำ /khən⁵/ แปลว่า ตกค้าง
- / b / ,, เกิดที่ริมฝีปากก้องและเบา
 เช่นในคำ /bin/ แปลว่า บิน
- / a / ,, เกิดแต่หลังฟันก้องและเบา เช่นในคำ
 เช่นในคำ /dip¹/ แปลว่า สด
- ข. หน่วยเสียงเสียดแทรก มี ๓ หน่วยเสียง ดังนี้
- / f / เป็นเสียงเสียดแทรกเกิดที่ริมฝีปากกับฟัน
 เช่นในคำ /fin²/ แปลว่า ฟัน
- / s / ,, เกิดแต่หลังฟัน
 เช่นในคำ /si:²/ แปลว่า สี
- / h / ,, เกิดที่ช่องระหว่างเส้นเสียง
 เช่นในคำ /hɛ:⁴/ แปลว่า ไห
- ค. หน่วยนาสิก มี ๔ หน่วยเสียง ดังนี้
- / m / เป็นหน่วยนาสิกเกิดที่ริมฝีปากและก้อง
 เช่นในคำ /mi:t⁷/ แปลว่า มีด
- / n / ,, เกิดแต่หลังฟันและก้อง
 เช่นในคำ /niw⁵/ แปลว่า นิ้ว

/ ɛ / เป็นหน่วยเสียงนาสิกเกิดแต่เพดานแข็งและก้อง

เช่นในคำ /nip¹/ แปลว่า เข็บ

/ ɔ / ,, เกิดแต่เพดานอ่อนและก้อง

เช่นในคำ /ɔt³/ แปลว่า แปลก

ง. หน่วยเสียงข้าง มีเพียง เสียงเดียวคือ / ɿ / เกิดแต่หลังฟัน

เช่นในคำ /-ɿ:⁵/ แปลว่า หลบ, ซอน

จ. หน่วยเสียงกึ่งสระ มี ๓ หน่วยเสียง คือ

/ w / เป็นหน่วยเสียงกึ่งสระเกิดที่ริมฝีปากและเพดานอ่อนและก้อง

เช่นในคำ /wit¹/ แปลว่า ซากไป

/ y / ,, เกิดที่เพดานแข็งและก้อง

เช่นในคำ /mey¹/ แปลว่า น้ำค้าง , หมอก

๒) หน่วยเสียงสระ

ก. หน่วยเสียงสระหน้า มี ๓ หน่วยเสียงและมีหน่วยเสียงยาวด้วย

/ i / หน่วยเสียงสระหน้า สูง และสั้น เช่นในคำ /piw¹/ แปลว่า ปลิว

/ i: / ,, สูง และยาว ,, /pi:k²/ ,, ปีก

/ e / ,, กึ่ง และสั้น ,, /pet¹/ ,, เป็ด

/ e: / ,, กึ่ง และยาว ,, /phe:ɔ/ ,, เพลง

/ ɛ / ,, คำ และสั้น ,, /ten³/ ,, แทน

/ ɛ: / ,, คำ และยาว ,, /pe:t²/ ,, แปลก

ข. หน่วยเสียงสระกลาง มี ๓ หน่วยเสียงและมีหน่วยเสียงยาวด้วย

/ ɨ / สระกลาง สูง และสั้น เช่นในคำ /kit³/ แปลว่า คิก

/ ɨ: / ,, สูง และยาว ,, /ci:³/ ,, ช้อ

/ ɔ / ,, กึ่ง และสั้น ,, /pə¹/ ,, โคลน

/ ɔ: / ,, กึ่ง และยาว ,, /pəɔ / ,, เหมาะสม

/ a / สระกลาง คำและสั้น เช่นในคำ /tak¹ / แปลว่า ตัก
 / a: / ,, คำและยาว ,, /ta:¹ / แปลว่า ตา

ค. หน่วยเสียงสระหลัง มี ๓ หน่วยเสียงและมีหน่วยเสียงยาวกว่า

/ u / สระหลัง สูงและสั้น เช่นในคำ /put¹ / แปลว่า ซาก
 / u: / ,, สูง และยาว ,, /tu:p² / ,, กระทบ
 / o / ,, กึ่ง และสั้น ,, /com² / ,, บน
 / o: / ,, กึ่ง และยาว ,, /co:n¹ / ,, โจร
 / ɔ / ,, คำ และสั้น ,, /cok⁵ / ,, ซอกแคบ ๆ

ง. หน่วยเสียงสระประสม มีสระหน้า สูง / i / สระกลาง สูง / ɨ /
 และสระหลังสูง / u / ประสมกับสระกลางต่ำ / a / เป็นเสียง

/ ia / . เช่นในคำ /tia⁵ / แปลว่า งอม
 / iɑ / ,, /piak² / ,, เปลือก
 / ua / ,, /tuɑŋ⁵ / ,, กระดุกกระดิก , ไหว

๓) หน่วยเสียงวรรณยุกต์ หน่วยเสียงวรรณยุกต์ของเขียงใหม่

มี ๒ ประเภท คือเสียงระดับ กับเสียงเลื่อน รวมทั้งหม่อมมี ๖ หน่วยเสียง

- ก. หน่วยเสียงกลาง ไม่ใช่ตัวอักษรกำกับ เช่นในคำ / mɨ: / แปลว่า มือ
- ข. หน่วยเสียงขึ้น / 1 / เช่นในคำ /kɨop¹ / แปลว่า ขบ, กัก
- ค. หน่วยเสียงต่ำ / 2 / เช่นในคำ / cam¹ / ,, ขอบ
- ง. หน่วยเสียงต่ำ - ตก / 3 / เช่นในคำ / ci:² / ,, ่าง
- จ. หน่วยเสียงสูง - ตก / 4 / เช่นในคำ / me:³ / ,, แม
- ฉ. หน่วยเสียงสูง / 5 / เช่นในคำ / hɨ:⁴ / ,, ำ ให้
- ช. หน่วยเสียงสูง / 5 / เช่นในคำ / kit⁵ / ,, คิก

เครื่องหมายเมื่อจบประโยคหรือจบคำประพันธ์หนึ่ง ๆ ใช้เส้นคู่ //

ต่อท้ายประโยคหรือท้ายบทของคำประพันธ์

วิธีดำเนินการคนควาและวิจัย

๑) เดินทางไปรวบรวมหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้นว่า สมุดข่อย หนังสือพิมพ์พจนานุกรมอักษรพื้นเมือง หรือเป็นภาษาพื้นเมือง แต่พิมพ์พจนานุกรมไทยกลาง หนังสือที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้งสอบถามท่านผู้ซึ่งอยู่ทางภาคเหนือ

๒) นำงานมาแยกประเภทตามบุคคลมัย เพื่อการศึกษาวิพากษ์วิจารณ์ โดยพยายามเรียงจากสมัยต้นไปหาสมัยหลัง

๓) ดำเนินการศึกษาวิพากษ์วิจารณ์วรรณกรรมเท่าที่สามารถค้นคว้ามาได้ ในด้านความไพเราะเพราะพริ้ง ความซาบซึ้งกินใจ สำนวนโวหาร คติธรรมและ ฉันทลักษณ์ เปรียบเทียบอิทธิพลที่ได้รับจากวรรณกรรมของภาคกลาง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย